

Arheološki institut

ARHEOLOGIJA U SRBIJI
projekti Arheološkog instituta u 2013. godini

Redakcija

Vesna Bikić
Snežana Golubović
Jelena Anđelković Grašar

Urednica

Dragana Antonović

Beograd 2014

Izdavač

Arheološki institut
Beograd, Kneza Mihaila 35/IV
11000 Beograd, Srbija
e-mail: institut@ai.ac.rs
www.ai.ac.rs
Tel. +381 11 2637191

Za izdavača

Slaviša Perić

Redakcija

Vesna Bikić
Snežana Golubović
Jelena Anđelković-Grašar

Urednica

Dragana Antonović

Korektura

Selena Vitezović

Grafički dizajn i prelom

vojislav filipović

Štampa

Tronik dizajn

Tiraž

100

Tekstovi objavljeni u ovom zborniku prezentovani su na naučnom skupu „Rad Arheološkog instituta u 2012. i 2013. godini“ održanom na Viminacijumu 27. novembra 2013. godine.

ISBN 978-86-80093-93-2

SADRŽAJ

Redakcija, Uvod	5
Slaviša Perić, Olga Perić, Slatina–Turska Česma, Drenovac: arheološka istraživanja u 2013. godini	12
Aleksandar Kapuran, Aleksandar Bulatović, Donje Vranje 1 i 2, neolitsko i kasnoantičko naselje u basenu južne Morave	18
Aleksandar Bulatović, Dragan Milanović, Selena Vitezović, Preliminarni rezultati istraživanja lokaliteta Bujanj u 2013. godini	22
Dragan Milanović, Bojana Ilijić, Arheološka istraživanja lokaliteta Škodрино Polje kod Knjaževca	26
Aleksandar Kapuran, Aleksandar Bulatović, Nataša Miladinović-Radmilović, Mokranjske Stene. Rezultati istraživanja 2013. godine	30
Dragana Antonović, Momir Vukadinović, Ana Cicović, Prljuša – Mali Šturac. Istraživanje 2013. godine	34
Aleksandar Kapuran, Igor Jovanović, Marija Jovčić, Ružana, metalurški centar iz bronzanog doba u Banjskom polju kod Bora	38
Ivana Popović, Stefan Pop-Lazić, Bojan Popović, Vujadin Vujadinović, Emil Cabunac, Arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici 2013. godine – lokalitet 85	42
Snežana Nikolić, Ivan Bogdanović, Ljubomir Jevtović, Goran Stojić, Arheološka istraživanja viminacijumskog amfiteatra u 2013. godini	48
Mladen Jovičić, Saša Redžić, Istraživanje antičke vile rustike na lokalitetu Nad Klepečkom (Viminacijum) u 2013. godini	54
Ilija Danković, Svetlana Petaković, Istraživanja na lokalitetu Rit (Viminacijum)	60
Sofija Petković, Gordan Janjić, Nikola Radinović, Carska rezidencija Vrelo-Šarkamen kod Negotina Arheološka istraživanja 2013. godine	64

Stefan Pop-Lazić, Maja Živić, Bojan Popović, Vujadin Vujadinović, Gamzigrad (Feliks Romulijana) – Istraživanja kule 15 u toku 2012-2013. godine	70
Sofija Petković, Bojana Ilijić, Nikola Radinović, Nekropola Slog – Timacum Minus u Ravni kod Knjaževca. Zaštitna arheološka iskopavanja 2013. godine	76
Vujadin Ivanišević, Bernard Bavant, Ivan Bugarski, Caričin grad – arheološka istraživanja u 2013. godini	82
Gordana Jeremić, Kasnoantička nekropola u Jagodin Mali-Niš (Naissus) u svetlu novih proučavanja i dva značajna jubileja	86
Olivera Ilić, Milica Tapavički-Ilić, Đorđe Ćirić, Viminacijum: eksperimentalna arheologija u okviru projekta OpenArch	90
Milica Tapavički-Ilić, Nemanja Mrđić, Eksperimentalna arheologija. Kremacija i priprema groba tipa Mala Kopašnica – Sase	94

Sl. 2 - Severni deo amfiteatra (gledano sa istoka)

Snežana Nikolić, Arheološki institut Beograd
Ivan Bogdanović, Arheološki institut Beograd
Ljubomir Jevtović, Arheološki institut Beograd
Goran Stojić, Kostolac

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA VIMINACIJUMSKOG AMFITEATRA U 2013. GODINI¹

U 2013. godini nastavljena su sistematska arheološka istraživanja amfiteatra, započeta 2007. godine. Dosadašnja iskopavanja obuhvatala su osnovne delove objekta. Određen je gabarit amfiteatra, koji je izgrađen početkom II veka i korišćen je do kraja III, odnosno početka IV veka. Uz sam objekat definisan je i istražen niz arheoloških celina. Na prostoru amfiteatra otkrivene su i celine iz kasnoantičkog perioda, kada amfiteatar više nije korišćen kao objekat spektakla (Nikolić, Bogdanović 2012; Nikolić, Bogdanović in press; Nikolić i dr. 2014).

Tokom 2013. godine iskopavanja su izvođena na više lokacija unutar objekta (sl. 1), što je pre svega bilo uslovljeno delimičnom rekonstrukcijom amfiteatra. U manjem obimu se radilo i u okviru površine koja se prostire uz sam amfiteatar.

Obimnija iskopavanja vršena su na prostoru arene. U njenom jugozapadnom delu (kv. D/6-7; E-F-G/7-8) radilo se uz sam zid arene. Tom prilikom istražene su manje površine sa obrušenim segmentima freske, koja je pokrivala zid arene i čiji su delovi otkriveni u prethodnim kampanjama (Rogić, Bogdanović 2012).

Ispred prostorija, koje se nalaze na kraćoj osi amfiteatra, u okviru kv. G/8 otkrivena su dva rova. Oni su paralelni sa kraćom osom amfiteatra i prostiru se upravno na zid arene. Oba rova verovatno pripadaju najstarijoj fazi izgradnje amfiteatra i oštećeni su većim ukopom, tako da je istočni istražen u dužini od 8,55 m, a zapadni u dužini od 5,20 m. Širina rovova iznosi oko 1,10 m, a njihova dubina dostiže do 1,20 m. Iznad zapadnog rova konstatovan je cevovod od olovnih cevi spoljašnjeg preseka do 5 cm. Cevi se prate ispod praga i popločanja u prostoriji, koja se nalazi ispod svečane lože. Ukupna dužina cevovoda iznosi oko 4 m. Između rovova je konstatovan kasnoantički grob, koji predstavlja manji ukop sa amforom u kojoj je sahranjeno novorođenče.

U severnom delu arene (kv. F-G/4) otkriven je obrušeni segment zida arene. Južno od obrušenog zida istražena je konstrukcija, koja najverovatnije predstavlja kolektor za vodu. Konstrukcija se prostire uz kraću osu amfiteatra i nalazi se na pravcu drenažnog kanala, koji je ranije istražen na prostoru tribina. Zidovi konstrukcije građeni su od blokova krečnjaka. Njene spoljašnje dimenzije iznose 1,55 x 1,55 m, a unutrašnje 0,95 x 0,90 m. Dno konstrukcije je otkriveno na dubini 2,35-2,40 m i čini ga žuti pesak.

U severnom (kv. F-G-H/2-3), zapadnom (kv. B-C/6-7 i D/7), južnom i jugoistočnom delu objekta (kv. G-H-I-J/7-9) istražen je prostor tribina, gde su otkriveni ukopi i jame za drvene stubove unutar njih (sl. 2). U manjem obimu otkriveni su ostaci drvenih greda. Na osnovu položaja celina konstatova-

¹ Članak predstavlja rezultat rada na projektu „IRS – Viminacijum, rimski grad i legijski vojni logor – istraživanje materijalne i duhovne kulture, stanovništva, primenom najsavremenijih tehnologija daljinske detekcije, geofizike, GIS-a, digitalizacije i 3D vizualizacije“ (III 47018), Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

no je da su drveni stubovi raspoređeni u više nizova paralelnih sa ogradnim zidom arene i da zajedno sa gredama predstavljaju delove konstrukcije drvenih tribina. Na osnovu istražene situacije (položaj celina, ispune ukopa i jama, kao i pokretni arheološki materijal) mogu se izdvojiti različite faze izgradnje tribina.

U severnom delu istraživanog prostora (sl. 2), pored ostataka tribina, definisani su deo ranije otkrivenog drenažnog kanala (kv. G/2), kao i nastavak gradskog bedema (kv. F/2), čija širina u ovom delu iznosi 2,75-2,85 m. Na prostoru između amfiteatra i severnog gradskog bedema otkriven je žrtvenik posvećen nimfama. Spomenik se datuje u II vek, a kako je u neposrednoj blizini pronađen veći broj figurina od pečene zemlje i uljanih svetiljki, otvara se pitanje postojanja svetilišta na ovom mestu.

U južnom delu amfiteatra (kv. G-H/9), u okviru prostora tribina južno od lože, istražen je objekat pravougaone osnove (objekat 4), spoljašnjih dimenzija 6,75 x 3,35/3,50 m. U okviru objekta izdvajaju se dve prostorije: istočna prostorija dimenzija 2,95 x 2,10 m i zapadna 2,10 x 1,90 m. Temeljna zona zidova građena je od lomljenog škriljca, dok je nadzemni deo, izgrađen od ćerpiča, premazan tankim

Sl. 1 - Plan viminacijumskog amfiteatra nakon arheoloških istraživanja 2013. godine

Sl. 3 - Ortogonalna projekcija 3D modela ulice i gradske kapije
(Ž. Jovanović, Centar za nove tehnologije Viminacijum)

slojem krečnog maltera. Južno od amfiteatra (kv. G-H/9-10), uz poslednji niz ukopa, istražen je još jedan objekat (objekat 3), koji se nalazi u neposrednoj blizini objekta 4. Njegove spoljašnje dimenzije iznose 8,50 x 4,55 m. U okviru objekta, takođe se izdvajaju dve prostorije: istočna, dimenzija 4,45 x 3,45 m i zapadna, dimenzija 3,45 x 2,40 m. Zidovi su građeni od lomljenog škriljca vezanog malterom, a u manjem obimu korišćene su i opeke. Prostorije su bile ukrašene freskama, a prilikom istraživanja objekta naišlo se na veću količinu krovnog šuta. Na osnovu pokretnih nalaza bilo je moguće odrediti da nakon napuštanja starijeg objekta 4, tokom druge polovine II veka, dolazi do izgradnje objekta 3. Kako su objekti istovremeni sa amfiteatrom, a njihove osnove su identične, može se zaključiti da im je namena bila ista i svakako vezana za dešavanja u amfiteatru.

Južno od amfiteatra i objekta 3 nastavljeno je otkrivanje ulice (kv. F-G-H/10-11), koja je vodila od gradske kapije prema zapadu (sl. 3). Otkrivena je u dužini od oko 30 m, pri čemu u zapadnom delu skreće ka jugu. Njena širina iznosi 5,00 m. Komunikacija je rađena od većih ploča škriljca, postavljenih na supstrukciji debljine do 0,90 m. Oko ulice otkriven je deo površine sačinjene od kamena i ulomaka opeka, koja verovatno predstavlja neku vrstu trotoara.

Jugoistočno od amfiteatra nastavljeno je otkrivanje istočnog gradskog bedema (kv. J/8-9), koji je ispraćen od istočnog ulaza u amfiteatar do gradske kapije u dužini od 28,70 m. Bedem širine 2,40 m očuvan je u temeljnoj zoni, koja je građena od lomljenog škriljca vezanog krečnim malterom. Istočno

od bedema u kv. K/9 otkriven je još jedan objekat približno kvadratne osnove (objekat 5), spoljašnjih dimenzija 2,85 x 2,75 m. Objekat je građen od krupno lomljenog škriljca i ulomaka opeka.

Iskopavanja u 2013. godini dopunila su znanja o amfiteatru, ali i o objektima koji su se nalazili pored njega. Ovim iskopavanjima omogućeno je bliže sagledavanje vremena izgradnje amfiteatra kroz različite faze, kao i podizanja gradskih bedema i kapije. Na osnovu podataka dobijenih arheološkim istraživanjima izvedena je rekonstrukcija severoistočnog dela amfiteatra.

Bibliografija:

Nikolić, Bogdanović 2012 – S. Nikolić, I. Bogdanović, Istraživanja viminacijumskog amfiteatra u toku 2011. godine, u: V. Bikić, S. Golubović, D. Antonović (ur.) *Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2011. godini*, Beograd: 42–45.

Nikolić, Bogdanović in press – S. Nikolić, I. Bogdanović, Recent excavations on the amphitheatre of Viminacium, in *Proceedings of the XXIInd International Congress of Roman Frontier Studies held in Ruse, Bulgaria (September 2012)*, in press.

Nikolić i dr. 2014 – S. Nikolić, I. Bogdanović, Lj. Jevtović, Arheološka istraživanja viminacijumskog amfiteatra u 2012. godini, u: D. Antonović, S. Golubović, V. Bikić (ur.) *Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2012. godini*, Beograd: 58–61.

Rogić, Bogdanović 2012 – D. Rogić, I. Bogdanović, Slikana dekoracija zida arene amfiteatra u Viminacijumu, u: V. Bikić, S. Golubović, D. Antonović (ur.) *Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2011. godini*, Beograd: 46–49.